

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน กลุ่มประชากรที่ได้รับความสนใจมากขึ้นทั้งจากนักวิชาการและรัฐบาล คือ กลุ่มประชากรสูงอายุ ทั้งนี้ เพราะ โครงสร้างของประชากรกลุ่มนี้ เพิ่มขึ้นทั้งในปริมาณและสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นผลมาจากความสำเร็จของการลดอัตราเพิ่มประชากร และความเจริญก้าวหน้าของบริการทางสุขภาพ ทำให้คนมีชีวิตยืนยาวขึ้น ผลที่ตามมาคือจำนวนประชากรโลกที่มีอายุ 60 ปี ขึ้น ไปเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังเห็นได้จากสถิติผู้สูงอายุทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2523 จากรายงานสถิติประชากรสูงอายุโลกได้รายงานว่า มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั่วโลก 376 ล้านคน และผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวน 356 ล้านคน (WHO, 1988, P. 7) และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 590 ล้านคนในพ.ศ. 2543 และจากการคาดคะเนเมื่อถึง พ.ศ. 2568 จะมีประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกถึง 976 ล้านคน (WHO, 1988, P. 1-2)

สำหรับประชากรวัยสูงอายุในประเทศไทย มีปริมาณเพิ่มขึ้น จาก 2.5 ล้านคน หรือร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมดใน พ.ศ. 2524 เป็น 2.88 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2528 และเพิ่มจาก 3.42 ล้านคน หรือร้อยละ 6.2 ใน พ.ศ. 2533 เป็น 3.9 ล้านคน หรือร้อยละ 6.9 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2537 และเพิ่มเป็น 4.08 ล้านคน ในพ.ศ. 2538 และจะเพิ่มเป็น 4.8 ล้านคน หรือร้อยละ 7.4 ของประชากร 65 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2543 (คณะกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ, 2525, หน้า 4 และสินธุ์ สโรบล, 1995, หน้า 4) และจังหวัดพะเยาซึ่งเป็นจังหวัดที่ดั่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520 มีประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 21,627 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537, หน้า 24)

ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งทางด้านกรมีประสบการณ์ ความรู้และการตีบทอดวัฒนธรรมประเพณี รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับประชากรกลุ่มนี้เป็นพิเศษ โดยจัดให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติขึ้น พร้อมกันนั้น ได้จัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525 - 2544 โดยมีนโยบายที่สำคัญ 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความมั่นคงของรายได้ และการทำงาน ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสวัสดิการสังคม ซึ่งด้านสังคมและวัฒนธรรม

นั้น มีมาตรการที่ชัดเจน 4 ประการ คือ (คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัย และวางแผนระยะยาว เกี่ยวกับผู้สูงอายุ, 2525, หน้า 12)

(1) ส่งเสริมโครงสร้างครอบครัวแบบขยาย เพื่อให้ เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างอบอุ่นของผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีลูกหลานคอยดูแลและคอยดูแลลูกหลาน

(2) รณรงค์เสริมสร้าง และ ปลูกฝังค่านิยมในด้านการเห็นคุณค่าของความรู้ และ ประสิทธิภาพของผู้สูงอายุ ที่สามารถจะถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้อีกมาก และให้มีความเคารพและกตัญญูแก่ผู้สูงอายุที่ได้ประกอบคุณงามความดีต่อครอบครัวและสังคมมาแล้ว

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุยังคงบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัวและในสังคมตามความถนัดและความสามารถ โดยเฉพาะในด้านการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในแขนงวิชาต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรมอันดีงามที่จะต้องพัฒนาให้ดำรงไว้ต่อไป

(4) สนับสนุนให้สถาบันศาสนามีบทบาทในการเผยแพร่หลักธรรม โดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าเน้นรูปแบบพิธีกรรม

จากนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลกำหนดขึ้น ล้วนแต่คาดหวังและส่งเสริมให้ครอบครัวได้มีบทบาทสำคัญและดำรงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของตนเอง รวมทั้งยึดถือค่านิยมการตอบแทนบุญคุณ และให้ความเคารพผู้สูงอายุในครอบครัวและแก่ผู้สูงอายุทั่วไป อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ให้คนรุ่นเยาว์ดำรง และ รักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมไทย ให้ความรัก ความนับถือบิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ของตน เปรียบเสมือนการดำรงไว้ซึ่งค่านิยมของไทย ที่มีต่อการยกย่องนับถือความเป็นผู้ใหญ่และยกย่องความเป็นผู้มีกตัญญูรู้คุณคน (วิเชียร รักการ, 2529, หน้า 46)

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่มีประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้น เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จากสภาพสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมที่มีความทันสมัย มีความเป็นเมืองมากขึ้น เป็นสังคมที่กำลังมุ่งสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรมแนวใหม่ ส่งผลกระทบต่อระบบครอบครัวและสังคมกล่าวคือ ขนาดของครอบครัวเล็กลง เนื่องจากระบบของครอบครัว มีการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นนั้น บทบาทของครอบครัวที่เป็นผู้ให้บริการทางสังคมและการดูแลผู้สูงอายุลดลง ระบบเครือญาติซึ่งเดิมมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นก็เริ่มเปลี่ยนแปลงและคลายความสัมพันธ์ลง (พัชยา สายหู, 2524 ,หน้า 2) สมาชิกในครอบครัวมีบทบาทและภาระทางสังคมเพิ่มขึ้น คนหนุ่มสาวและผู้ที่อยู่ในวัยทำงานมี

ความจำเป็นต้องย้ายที่อยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพตามเมืองใหญ่หรือเมืองที่มีแหล่งพาณิชยกรรม และ อุตสาหกรรม บางคนถึงกับไปทำงานประกอบอาชีพต่างประเทศ เพื่อให้ทันกับเศรษฐกิจที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นความเจริญในการคมนาคมขนส่งและการขยายตัวของเศรษฐกิจที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่ ประกอบกับการโรงงานทำในชนบท ทำให้หนุ่มสาวละทิ้งชนบทเข้าสู่เมือง ปัจจุบันดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังการดูแลผู้สูงอายุที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาลดลง และส่งผลให้ครอบครัวมีเวลาน้อยหรือไม่มีเวลาเอาใจใส่อบรมบุตรหลานเหมือนแต่ก่อน (วิโรจน์ สิทธิไตรย์, 2528, หน้า 42) ผู้สูงอายุในเขตเมืองก็มีสภาพที่ไม่แตกต่างจากผู้สูงอายุในเขตชนบท คือ ผู้สูงอายุมักถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง เนื่องจาก สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะ ผู้หญิง หรือ แม่บ้าน ซึ่งอดีตเคยทำหน้าที่ดูแลบ้านและผู้สูงอายุ ในปัจจุบันต้องออกมาทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับผู้ชาย โอกาสที่จะให้พ่อแม่ที่สูงอายุเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือเป็นผู้ทำประโยชน์แก่ครอบครัวก็มีน้อยกว่าสังคมแบบเก่า นอกจากนี้ยังพบว่าความเคารพนับถือที่มีต่อผู้สูงอายุและความผูกพันของคนรุ่นใหม่กับผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ จะยังมีมากขึ้นในอนาคต

ขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกำลังดำเนินอยู่นั้น บทบาทของผู้สูงอายุลดลงด้วย แต่เดิมผู้สูงอายุเคยเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจหน้าที่ในการงาน เมื่ออายุมากขึ้นผู้รับราชการเกษียณอายุตามระบบราชการ ทำให้อำนาจหน้าที่ที่เคยมีอยู่ลดลง ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก็ต้องให้บุตรหลานเป็นผู้กระทำแทน เพราะกำลังวังชาก็ลดน้อยลงไปไม่สามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับวิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าเทคโนโลยีและเครื่องทุ่นแรงในการผลิตเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้ลูกหลานไม่ต้องพึ่งพาการถ่ายทอดความรู้ อาชีพ และประสบการณ์จากผู้สูงอายุ เพราะตนเองสามารถเรียนรู้และศึกษาได้จากสื่อต่าง ๆ ทำให้หนุ่มสาวยุคใหม่ ที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามามีบทบาทในการทำงานและเริ่มมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไป (สุวรรณี พลัฒลาทอง, อ่างในสายหยุด ทองแถม, 2527, หน้า 40)

จากผลสำเร็จของการวางแผนครอบครัว และความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์การแพทย์ด้านการดูแลรักษาสุขภาพ พบว่าปัจจุบันจำนวนบุตร โดยเฉลี่ยที่จะดูแลผู้สูงอายุลดลงจาก 1.24 คน เป็น 0.83 คน (นภาพร ชโยวรรณ และคณะ 2532, หน้า 8) นอกจากนั้นยังพบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรหลานลดลงจากร้อยละ 77 เป็นร้อยละ 68 ที่สำคัญ ยังพบว่าค่านิยมที่มีต่อการดูแลผู้สูงอายุเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งแต่เดิมนั้นสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดตั้งแต่เด็ก หนุ่มสาว หรือผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ในสังคมเช่นนี้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมได้ตลอดเวลา

บุคคลที่ต่างวัยมีโอกาสให้ความรู้ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ผู้อื่นต้องการขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับ ได้รับการเลี้ยงดูตอบแทนจากบุตรหลาน แต่เมื่อภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปความใกล้ชิด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กรุ่นใหม่ก็ลดลงไป ความสำคัญของผู้สูงอายุต่อเด็กรุ่นใหม่ก็ลดลงไปด้วยทำให้วัยรุ่นสมัยนี้ไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่ (สุริย์ บุญญาบุษย์, 2534, หน้า 6) จากการศึกษาของฟิรลิตีร์ คำนวนฉิตปี (2523, หน้า 23) พบว่าคนชรา ได้รับความเคารพจากหนุ่มสาวลดลงกว่าก่อนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวรรณี พลัฒลาทอง (อ้างในสายหยุด ทองแค้น, 2527, หน้า 40) ซึ่งพบว่าคนหนุ่มสาว สมัยนี้ให้ความเคารพนับถือ ผู้สูงอายุน้อยลง ซึ่งสาเหตุมาจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา ที่ไม่มีเวลาให้บุตรหลานเพียงพอ และจนถึงปัจจุบันยังขาดการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุ ยังมีค่อนข้างน้อย ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้ผู้วิจัยสนใจ ศึกษาว่าการยอมรับคุณค่าและบทบาทมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเศรษฐกิจและสังคมหรือไม่

เด็กจะยอมรับถ่ายทอดค่านิยมหลาย ๆ อย่าง จากผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดที่แวดล้อมเขาอยู่ ผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ พ่อ แม่ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเด็กก็จะได้รับค่านิยมจากสภาพแวดล้อม โรงเรียน กลุ่มเพื่อนซึ่งจะทำให้วัยรุ่นเริ่มตัดสินใจเลือกค่านิยมที่มีค่าสำหรับคนไว้เป็นเอกลักษณ์ของคนให้ สอดคล้องกับการกระทำที่เป็นบรรทัดฐานในสังคมของตน (ก่อ สวัสดิทานิช, 2529, หน้า 90) วัยรุ่นตอนต้น (early adolescence) เป็นวัยที่กำลังมีการพัฒนาการเลือกคุณค่า รู้จักตัดสินใจสิ่งที่ตน ควรจะยึดถือเป็นหลักในการดำรงชีวิต มีความปรารถนาที่จะพบความสำเร็จในชีวิต เด็กวัยนี้ ต้องการเป็นอิสระจากกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกันและ ไม่ได้ทำตามอย่างเพื่อนอย่างไม่มีเหตุผลเสมอไป แต่ความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งต่าง ๆ ก็จะเปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยมีความรู้สึก (สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม, 2521 หน้า 19, 69, 77 - 78) จินตนา สงค์ประเสริฐ และ พงศกร สุจริตกุล (2529, หน้า 44) ได้ศึกษาค่านิยมในการพัฒนาตนเองและสังคมของเยาวชนไทย พบว่า เยาวชนมี ค่านิยมเพื่อตัวเองร้อยละ 89 มีค่านิยมเพื่อสังคมร้อยละ 53 เพศหญิงมีค่านิยมเพื่อตัวเองร้อยละ 28.46 มีค่านิยมเพื่อสังคมร้อยละ 18.24 เพศชายมีค่านิยมเพื่อตัวเองร้อยละ 25.52 มีค่านิยมเพื่อสังคมร้อยละ 14.22 จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเพศหญิงมีค่านิยมเพื่อสังคมมากกว่าเพศชายซึ่งหมายถึงว่ามีการเคารพและ ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนรวม มองเห็นคุณค่าของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้ง่าย

ดังนั้น การศึกษาการยอมรับคุณค่า และ บทบาท ของผู้สูงอายุในวัยรุ่นกลุ่มนี้ จึงมีความ จำเป็นเนื่องจากในปัจจุบันนี้ พบว่าค่านิยมของสังคมได้จำกัดบทบาทของผู้สูงอายุไว้เพียงการ ไปวัด ฟังเทศน์ช่วยเหลือดูแลผ้าบ้านและเลี้ยงหลานเท่านั้น โดยมองข้ามคุณค่าของความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้สูงอายุได้สะสมมาตลอดชีวิต โดยเฉพาะ ความรู้ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

คุณธรรมและจริยธรรม หากได้มีโอกาสถ่ายทอดและรับไว้อย่างเหมาะสม ก็จะทำให้ได้ประโยชน์จากผู้สูงอายุ และเป็นการเพิ่มบทบาทของผู้สูงอายุให้กับครอบครัวและสังคมอีกด้วย (คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ, 2525, หน้า 9) อีกทั้ง หากได้ทราบความคิดเห็นของเด็กกลุ่มนี้ โดยเฉพาะ ในเด็กชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเป็นวัยรุ่นตอนต้น สามารถปลูกฝังและอบรมสั่งสอนค่านิยมอันดีงามของสังคมได้ง่ายกว่าวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาป้องกัน และปรับปรุงให้เกิดการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุในกลุ่มคนรุ่นอื่นในสังคมต่อไปได้

จังหวัดพะเยา เป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520 ซึ่งมีลักษณะเป็นเมืองที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และมีประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 21,627 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537, หน้า 24) และยังพบว่าในชนบทเกิดภาวะไร้งานทำเนื่องจากมีปัญหาด้านแหล่งน้ำ ทำการเกษตร ไม่ได้ผลจึงมีการอพยพไปขายแรงงานในเมืองหลวง หรือเมืองใหญ่และในต่างประเทศจำนวนมาก เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องใช้ชีวิตอยู่กับบุตรหลานที่อยู่ในวัยเรียนหรือวัยรุ่น นับเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ พ่อ แม่ และลูกไม่มีเวลาที่จะให้แก่กันและเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยเล็กที่สุด และมีบทบาทมากที่สุดใน การอบรมสั่งสอนปลูกฝังวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงามของไทย และคุณธรรมที่สำคัญคือการแสดงความเคารพผู้อาวุโส การแสดงความกตัญญูแก่ผู้ที่คือพ่อ แม่ และปู่ย่า ตายาย ไม่ได้ทำหน้าที่ตามบทบาทนี้ สิ่งที่พ่อ แม่ ทำได้ก็เพียงแต่ส่งเงินตรา หรือของใช้มาให้บุตรหลาน และผู้สูงอายุซึ่งอยู่ที่บ้าน อันเป็นการเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำให้ความเคารพนับถือของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุลดน้อยลง เพราะผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นผู้ไม่มีคุณค่า คอยพึ่งพิงหรือรับความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแก่ครอบครัวแต่อย่างใด ประกอบกับผู้สูงอายุไทย มีสถานภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในฐานะยากจนและส่วนใหญ่มีร่างกายอ่อนแอ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาบุตรหลานและญาติพี่น้อง ทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กกลุ่มนี้ ในอนาคตปัญหาดังกล่าวนี้ อาจจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นเหตุจูงใจให้ผู้ศึกษาต้องการที่จะศึกษา ผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวว่า ได้รับการยอมรับในคุณค่าและบทบาทโดยกลุ่มวัยรุ่นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อเปรียบเทียบการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุ ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา
3. เพื่อเปรียบเทียบการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุ ระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว

สมมติฐานของการศึกษา

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่มีและไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว มีการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุแตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาในกลุ่มนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในทุกอำเภอของจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแม่ใจ อำเภอจุน อำเภอปง อำเภอเชียงคำ อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเชียงม่วน ซึ่งเลือกมาอำเภอละ 1 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 7 โรงเรียน ช่วงเวลาที่ศึกษาคั้งแต่วันที่ 22 - 31 ตุลาคม 2539

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

การยอมรับ หมายถึง การเห็นชอบ หรือพึงพอใจในคุณค่าของความเป็นผู้สูงอายุและการกระทำในด้านบทบาทต่อครอบครัว บทบาทต่อสังคมและชุมชน

คุณค่าของผู้สูงอายุ หมายถึง การให้ความบรูชายกย่องในตัวผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่ความเป็นผู้อาวุโสและเป็นปูชนียบุคคล

บทบาทของผู้สูงอายุ หมายถึง การกระทำของผู้สูงอายุในด้าน บทบาทต่อครอบครัว ได้แก่ ในฐานะญาติผู้ใหญ่ ผู้ให้คำแนะนำ อบรมสั่งสอน ในด้านเศรษฐกิจต่อครอบครัว หมายถึง การช่วยเหลือเรื่องการเงินภายในครอบครัว ในด้านฐานะผู้ช่วยเหลืองานในครอบครัว ได้แก่ การช่วยทำงานบ้าน ช่วยเลี้ยงหลานเหลน บทบาทต่อสังคมและชุมชน ได้แก่ ในด้านการเป็นผู้นำชุมชน การเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาแก่ชุมชน ตลอดจนการเป็นผู้เสียสละ กำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือชุมชน

ผู้สูงอายุ หมายถึง ชายหรือหญิงไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หมายถึง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดพะเยา จำนวน 7 โรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ในเรื่องเกี่ยวกับคุณค่า และบทบาทผู้สูงอายุ
2. ผลที่ได้จากการศึกษา สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดนโยบาย ในการพัฒนาเพื่อกลุ่มประชากร ผู้สูงอายุและกลุ่มวัยรุ่นในสังคมไทย